

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.4/09>

Балюк Г.І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Пахолок Ю.П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ОБУМОВЛЮЮТЬ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ ТА ВІДРОДЖЕННЯ ТЕРИТОРІЙ, ЩО ЗАЗНАЛИ РАДІОАКТИВНОГО ЗАБРУДНЕННЯ

У статті охарактеризовано основні правові проблеми, які обумовлюють прийняття Стратегії подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення. Зокрема, було визначено особливості радіаційної ситуації на територіях, які зазнали радіоактивного забруднення. Проаналізовано законодавство, яке регулює відносини стосовно правового режиму територій і соціального захисту громадян, які зазнали впливу радіації внаслідок катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції. Досліджено особливості правового регулювання та принципи зонування вказаної території. У статті також авторами зазначено, що аварія на Чорнобильській атомній електростанції 26 квітня 1986 року призвела до широкомасштабного радіоактивного забруднення навколишнього природного середовища. За минулі майже 40 років радіологічна ситуація на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, змінилася, у першу чергу, за рахунок природних процесів розпаду основних дозоутворюючих радіонуклідів, що обумовлює фактичне зменшення площі територій з радіаційно небезпечними і радіоактивно забрудненими землями, а також населених пунктів з дозою опромінення населення понад 1 мЗв. Автори дійшли до висновку щодо необхідності підготовки проекту і прийняття на рівні Верховної Ради України нової Стратегії, яка б містила стратегічні цілі та показники їхнього досягнення, завдання, спрямовані на досягнення поставлених цілей, етапи їхнього виконання, а також очікуванні результати. Крім того, визначено, що відсутність мотивації місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до подальшого поліпшення радіологічної ситуації та правового механізму повернення земель у господарський обіг, на жаль, унеможливує повернення життя на цих територіях до нормальних за радіологічними показниками умов.

Ключові слова: ядерне законодавство, правовий режим, радіоактивно забруднені території, радіаційний контроль, зонування території, Чорнобильська катастрофа.

Постановка проблеми. Людство залишило ХХ століття суттєво іншим у порівнянні з тим, яким воно його прийняло. Найважливішою рисою нових проблем і викликів, які постають перед ним, стає глобалізація. Зміни, які відбуваються на планеті все більш гостро торкаються життєвих інтересів людини і викликають у неї все більшу

тривогу. Результати господарської активності людини уже стали глобально відображатися на середовищі її перебування, яке виявилось надзвичайно залежним від техногенного впливу.

До вищезгаданих проблем належать і наслідки, які пов'язані з Чорнобильською катастрофою, що сталася 26 квітня 1986 року в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та прикладні аспекти правового регулювання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення розглядаються у працях таких науковців як Г.І. Балюк, Т.Г. Ковальчук, А.О. Матвійчук, Л.Г. Мельник, О.В. Сушик, М.В. Шульга та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей правового режиму території, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення правового механізму повернення земель у господарський обіг.

Виклад основного матеріалу. Для України, держави, яка з 1986 року потерпає від наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, завдання захисту життя і здоров'я громадян від впливу іонізуючого випромінювання, охорона навколишнього природного середовища від радіоактивного забруднення від забруднення, радіоактивного, зокрема, є актуальними [1, с. 94]. Ці завдання стають ще більш зрозумілими, якщо взяти до уваги той факт, що характерною рисою сучасного етапу соціально-економічного розвитку України є подальше використання властивостей ядерної енергії. Наслідки цього процесу не обмежуються сферою науки, техніки, медицини, а знаходять своє відображення в найрізноманітніших сферах життя, зокрема, в ядерній енергетиці, і потребують управління з боку держави і регулювання нормами права. При цьому ми не можемо забувати про те, що вже третій рік в Україні йде повномасштабна війна з РФ, яка постійно тероризує не лише Україну, а й усе людство – ядерним шантажем. Так, в результаті військових дій в Україні вилучено з господарського обігу величезну кількість земель сільськогосподарського призначення, а отже, на порядок денний постає питання щодо повернення в господарський обіг земель, які зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Ретроспективний огляд радіаційної ситуації сьогодні на територіях, які зазнали радіоактивного забруднення характеризується наступними особливостями:

1) значно (в десятки-сотні разів, у порівнянні з весною/літом 1986 року) знизилась як потужність дози радіації в повітрі, так і вміст радіонуклідів в сільськогосподарських харчових продуктах. Природними механізмами такого зниження

став радіоактивний розпад короткоживучих радіонуклідів, міграція довгоживучих радіонуклідів у глибину ґрунту і зв'язування радіонуклідів у ґрунтових структурах. Крім того, відіграли свою роль інтенсивні заходи радіаційного захисту та реабілітації, які були проведені в Україні;

2) у результаті радіоактивного розпаду довгоживучих радіонуклідів площа території з високою щільністю забруднення зменшилась в середньому у півтора-два рази, внаслідок чого значна частина земель, виведених із обігу, може, на нашу думку, бути повернута в господарське використання;

3) у той же час, вміст Cs-137 в ряді природних харчових продуктах (лісові гриби і ягоди, дичина, озерна риба) знизився за минулі роки значно менше і на сьогодні значно перевищує вміст радіації у сільськогосподарських продуктах, вироблених на тих же територіях, а не рідко і допустимий рівень;

4) у даний час, потужна доза радіації як в повітрі, так і вміст радіонуклідів в рослинних і тваринних продуктах майже повністю визначаються наявністю в навколишньому природному середовищі Cs-137. Вклад другого за значимістю довгоживучого радіонукліда Sr-90 у вмісті радіонуклідів в біосфері і в дозі опромінення населення не перевищує декількох відсотків. Радіологічна роль ізотопів плутонію в постчорнобильській ситуації незначна;

5) починаючи з 1990-х років як потужність дози радіації в повітрі, так і вміст радіонуклідів в харчових продуктах змінюється повільно: з періодами зменшення від декількох років на початку 1990-х років до 10–20 років у даний час, це пояснюється завершенням розпаду радіонуклідів із середніми періодами напіврозпаду, включаючи Cs-134 з періодом напіврозпаду біля двох років, уповільненням міграції і досягненням рівноваги в обміні радіонуклідів в ґрунті [2, с. 78].

Слід зазначити, що на сьогодні в Україні напрацьовано досить розгалужене законодавство, яке регулює відносини стосовно правового режиму територій і соціального захисту громадян, які зазнали впливу радіації внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС. Зокрема прийняті такі закони: Конституція України [3] (ст. ст. 3, 13, 16, 50), закони України: «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР [4], «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР [5], «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого

1991 року № 791а-ХІІ [6], «Про статус і соціальних захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ [7] та ряд інших. Крім того, прийняті такі підзаконні нормативно-правові акти: наказ Міністерства охорони здоров'я України, Головного державного санітарного лікаря України «Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)» від 1 грудня 1997 року № 62 [8] та наказ Міністерства охорони здоров'я України «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України» від 2 лютого 2005 року № 54 [9].

У національному законодавстві існує принцип зонування територій. Історично склалося так, що до територій, які зазнали радіоактивного забруднення, використовується щільність забруднення радіонуклідами Cs-134 та Sr-90, та ізотопами плутонію, які були викинуті в результаті Чорнобильської аварії. Ця величина значної мірою визначає дозу опромінення населення, особливо дозу зовнішнього опромінення, однак, внаслідок сильного впливу на дозу внутрішнього опромінення природних і соціально-демографічних факторів (властивостей ґрунту, харчові звички населення і т. д.) щільність забруднення ґрунту радіонуклідами, на нашу думку, недостатня для коректної оцінки дози і відповідного радіаційного ризику.

В якості додаткового радіологічного критерію у вітчизняному законодавстві використовуються тимчасові або постійні нормативи концентрації Cs-134 та Sr-90 в харчових продуктах, в сільськогосподарській продукції і продуктах лісового господарства. Ці критерії використовуються для бракування партій продукції і, таким чином, для зниження дози внутрішнього опромінення населення.

Стосовно опромінення населення у віддалені строки постчорнобильська ситуація відноситься міжнародними органами (Міжнародною комісією радіаційного захисту (далі – МКРЗ) та Міжнародним агентством з атомної енергії (далі – МАГАТЕ)) до ситуацій існуючого опромінення. Для захисту населення від існуючого опромінення застосовуються принципи обґрунтування втручання і оптимізації заходів захисту і реабілітації. Принцип нормування (дотримання межі дози) до існуючого опромінення не застосовується, оскільки не завжди він може бути застосований.

Принцип обґрунтування означає, що заходи захисту і реабілітації повинні приносити більше вигоди, ніж шкоди. Вигода включає зниження дози опромінення і обумовленого ним ризику для

здоров'я, зняття обмежень господарської діяльності та ін. Серед складових шкоди враховується вартість захисних/реабілітаційних заходів, дози персоналу, який їх здійснював і т. п. Оптимізація означає, що повинні бути прийняті ті заходи захисту та реабілітації, які в ситуації опромінення, що розглядається приносять переважно вигоду над шкодою з врахуванням соціальних і економічних факторів. У 2007 році МКРЗ у виданій нею базовій публікації МКРЗ-103, а також МКРЗ-111 встановила для існуючих ситуацій опромінення населення референтні рівні дози в діапазоні від 1 до 20 мЗв рік або відповідні похідні рівні (потужність дози опромінення в повітрі, концентрація радіонуклідів в харчових продуктах і т. п.), як критерії для оптимізації захисту [10].

Таким чином, референтний рівень дози не замінює дозову межу або її частину, так звану «граничну дозу», які застосовуються в ситуаціях планованого опромінення, а служить для визначення реальних можливостей радіаційного захисту в конкретній ситуації існуючого опромінення, а також для вибору пріоритетів у застосування заходів захисту і реабілітації.

Радіологічна реабілітації населеної території (населених пунктів з ареалом проживання), яка зазнала радіоактивного забруднення полягає у застосуванні заходів довгострокової дії, які спрямовані на оптимізацію радіаційного захисту населення і виробництво продукції, яка відповідає радіологічним стандартам.

Не дивлячись на основні досягнення реабілітації населених пунктів і сільськогосподарських угідь, за майже сорок років після Чорнобильської катастрофи, населення декількох сотень населених пунктів України продовжує отримувати середні річні дози «чорнобильської» радіації, які перевищують 1 мЗв. У цих же населених пунктах частина сільськогосподарської та лісової продукції, яка виробляється містить радіонукліди (концентрації Cs-134 та Sr-90) в концентраціях, які є вищими чинних національних гігієнічних нормативів. Подальше природне зниження дози у населення і вміст радіонуклідів в продуктах відбувається досить повільно.

Одним із провідних напрямків реабілітації територій, які зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, на нашу думку, є відновлення сільського господарства, яке має виробляти безпечну продукцію, а також продукцію лісового господарства. Реабілітація населених територій залишається складною постчорнобильською проблемою, так як вимагає

не лише радіологічних, але і економічних, демографічних і соціально-оздоровчих заходів.

Повернення раніше відчужених за радіологічним фактором територій у господарське користування (головним чином – сільськогосподарське) можливе після покращення радіаційної обстановки, тобто зниження потужності дози в повітрі і вмісту радіонуклідів у виробленій сільськогосподарській продукції до допустимих рівнів.

Після Чорнобильської катастрофи з найбільш забруднених радіонуклідами територій в Україні 4,2 тисячі км², включаючи також 2 тисячі км² за межами 30-ти кілометрової зони відчуження ЧАЕС, було виселено населення і там була припинена традиційна господарська діяльність. Ці землі отримали офіційний статус відчужених. На нашу думку, видається доцільним відновити сільськогосподарське виробництво на територіях, які були раніше відчужені за радіаційним фактором при виконанні наступних радіологічних умов:

- для виробництва харчових і сировинних продуктів, які задовольняли б гігієнічні нормативи не вимагається подальша реабілітація чи застосування захисних заходів із короткостроковим ефектом (наприклад, регулярна здача ферроцину худоби);

- забезпечення радіаційної безпеки працюючих на територіях, повернутих в господарську діяльність, а також працюючих з продукцією, яка там виробляється.

Поряд з радіологічними факторами вирішальну роль у поверненні забруднених територій в господарське користування також відіграють соціальні та економічні фактори. Серед перших найважливішим є відношення населення до цього процесу, можливість організації виробництва у розумінні наявності працівників необхідної кваліфікації, можливість організації роботи у постійному або вахтовому режимі і т. д. Серед економічних факторів вирішальним буде рентабельність виробництва з урахуванням додаткових затрат на їх відновлення, на радіаційний контроль і т. п.

Для впровадження будь-яких реабілітаційних заходів на радіаційно забруднених землях з метою їх повернення у господарський обіг необхідно, передовсім, володіти актуальною інформацією стосовно характеристик самих земель та їх радіоекологічного стану. Слід використовувати сучасні розрахунково-прогнозні методи для визначення рівня радіонуклідного забруднення території та продукції, що передбачає попереднє проведення натурних досліджень з метою отримання необхідної кількості вихідних даних. При цьому

дослідження повинно бути якомога більше системним і комплексним. У дослідженнях на значній території доцільно, як підкреслюється в юридичній літературі, застосовувати такі інструменти як екологічне картографування (і застосуванням ГІС-технологій) та математичне моделювання. Такий системний підхід до об'єкту картографічного моделювання дає можливість визначити коло питань, які безпосередньо стосуються радіоекологічної ситуації [11, с. 108].

У рамках сучасної міжнародної класифікації повернення раніше відчужених за радіологічним фактором територій в господарське використання є модифікацією ситуації існуючого опромінення, оскільки джерело опромінення, як і раніше, перебуває в навколишньому середовищі, і можливості управління ним обмежені. У випадку повернення населення на раніше відчужені території основним принципом захисту є його оптимізація, з урахування встановленої для даної ситуації референтної дози у населення.

Можливе повне або часткове повернення в господарське використання раніше відчужених за радіаційним фактором територій: при частковому поверненні можливе ведення окремих видів господарств протягом певного періоду часу; при обов'язковому – дотримання норм радіаційної безпеки; повне повернення передбачає зняття радіологічних обмежень на землекористування, проживання населення і будь-які форми його діяльності. На перших етапах повернення в господарське користування територій може бути частковим з поступовим скороченням радіологічних обмежень.

Черговість повернення територій в господарське користування, на нашу думку, має базуватися на радіаційній обстановці, яка склалася і виду запланованої діяльності з використанням національної нормативно-правової бази.

При поверненні відчужених земель в сільськогосподарське виробництво пріоритет має бути відданий територіям, які прилягають до земель, що використовуються в господарському виробництві, з високою врожайністю. Перспективними напрямками господарського використання відчужених земель, які частково повертаються в господарську діяльність, може стати створення заповідників, заказників, заліснення, випасання худоби та виробництво кормів для молодняка худоби, продовольство, вирощування саджанців плодкових дерев, видобування корисних копалин, насінництво і т. п.

На нашу думку, Україні доречно вивчити досвід зарубіжних держав щодо повернення в госпо-

дарський обіг радіоактивно забруднених земель. У тому числі позитивний досвід Японії, яка зазнала жахливої ядерної катастрофи у 2011 році на атомній електростанції Фукусіма-1. Японія має чітку стратегію подолання наслідків аварії, розписану по роках і рік від року її коригує, попри це, Японія рухається за нею, і ще до повномасштабного вторгнення РФ вже випереджала Україну щодо подолання наслідків аварії [12].

Наприклад, у Японії розроблено Стратегію подолання наслідків аварії на атомній станції у префектурі Фукусіма до 2026, 2036, 2046, 2056 років, що послідовно реалізується. В Україні Концепція відродження зони ЧАЕС діяла з 2012 до 2017 року, а підготовлений проект Стратегії на 2021–2030 роки, який мав на меті визначення головних напрямів розвитку територій зони відчуження, які спрямовані на покращення рівня екологічної безпеки та збереження природних багатств, матеріальних, духовних і культурних цінностей, а також забезпечення біорізноманіття її екосистеми та повернення окремих територій зони відчуження у господарський обіг. Однак зазначений проект Стратегії, на жаль, не було затверджено [13, с. 306].

Застосування заходів реабілітації має стати основним засобом, який дозволить скоротити час повернення відчужених територій в господарське користування, розширити масштаби і спрямованість їх використання. У той же час, повернення відчужених територій в господарське користування ускладнюється наступними обставинами:

1) на цих територіях знищена інфраструктура (дороги, меліоративні системи, енергозабезпечення, електрозабезпечення і т. п.);

2) на бувших сільськогосподарських угіддях відбувається природне заліснення, повторне заболочування, деградація ґрунтів т. п.;

3) відсутність законодавчого механізму зміни правового режиму радіоактивно забруднених територій.

Втім, наразі у зоні відчуження вже вдалося відновити радіаційний контроль на контрольно-пропускних пунктах, ліцензійну діяльність підприємств щодо поводження з радіоактивними відходами та частково відновити втрачену техніку. Загальний план відновлення зони відчуження, розроблений Державним агентством України з управління зоною відчуження спільно з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів, складається з дев'яти пунктів, розрахований на 225 мільйонів євро. Він передбачає, зокрема, розмінування всієї території, віднов-

лення інфраструктури, втраченої протипожежної, комп'ютерної та офісної техніки, а потім – створення наукового хабу на території зони. Разом з тим необхідно, на нашу думку, прискорити напрацювання нормативно-правових механізмів повернення до господарського обігу радіаційно забруднених земель [14].

Висновки:

1. Аварія на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 року призвела до широкомасштабного радіоактивного забруднення навколишнього природного середовища. За минулі майже 40 років радіологічна ситуація на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, змінилася, у першу чергу, за рахунок природних процесів розпаду основних дозоутворюючих радіонуклідів, що обумовлює фактичне зменшення площі територій з радіаційно небезпечними і радіоактивно забрудненими землями, а також населених пунктів з дозою опромінення населення понад 1 мЗв.

2. Водночас, залишаються десятки населених пунктів, де доза опромінення та/або рівні вмісту радіонуклідів у основних продуктах харчування перевищують встановлені державні гігієнічні нормативи. Свого часу частину територій зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення було вилучено з господарського обігу не за радіологічним, а за соціально-економічними факторами. У зв'язку із істотними позитивними змінами радіологічної ситуації межі цих зон, на нашу думку, мають бути переглянуті. Особливо гостро така необхідність відчувається в період продовження повномасштабної агресії РФ в Україні, коли мільйони гектарів сільськогосподарських угідь залишаються замінюваними.

3. Відносини, які склалися в сфері регулювання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення регулюються на сьогодні наступними нормативно-правовими актами: Конституція України (ст. 50), законами України: «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР, «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР, «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 року № 791а-ХІІ, «Про статус і соціальних захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ та інші.

4. Відсутність мотивації місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до подальшого поліпшення радіологічної ситуації і правового механізму повернення земель у господарський обіг, на жаль, унеможливило повернення життя на цих територіях до нормальних за радіологічними показниками умов.

Зазначені зміни потребують відповідного відображення у чинних вітчизняних нормативно-правових актах.

5. Разом із тим, на нашу думку, для подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи вимагає підготовки проекту і прийняття його на рівні Верховної Ради України нової Стратегії, яка б містила стратегічні цілі та показники їх досягнення, завдання, спрямовані на досягнення поставлених цілей, етапи їх виконання, а також очікуванні результати.

Список літератури:

1. Балюк Г.І. Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні. К.: Віопол, 1997. 196 с.
2. Балюк Г.І., Ковальчук Т.Г. Правове регулювання відносин щодо забезпечення ядерної та радіаційної безпеки в Україні в мирних умовах та в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Випуск 83: частина 2. С. 75–83. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/07/13-1.pdf> (дата звернення 14.08.2024).
3. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 14.08.2024).
4. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 14.08.2024).
5. Про поводження з радіоактивними відходами: Закон України від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 14.08.2024).
6. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27 лютого 1991 року № 791а-ХІІ. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12> (дата звернення 14.08.2024).
7. Про статус і соціальних захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12> (дата звернення 14.08.2024).
8. Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97): наказ Міністерства охорони здоров'я України, Головного державного санітарного лікаря України від 1 грудня 1997 року № 62. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0845-06> (дата звернення 14.08.2024).
9. Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 2 лютого 2005 року № 54. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0552-05> (дата звернення 14.08.2024).
10. International Commission on Radiological Protection. URL: <https://www.icrp.org/> (дата звернення 14.08.2024).
11. Шульга М.В. Особливості правового режиму земель, що зазнали радіоактивного забруднення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2023. № 66. С. 106–110. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc66/24.pdf> (дата звернення 14.08.2024).
12. Лисиченко Г. Атомна індустрія України (Експертний огляд). 2017. URL: https://network.bellona.org/content/uploads/sites/3/2017/12/АТОМ_UKR_site2.pdf (дата звернення 14.08.2024).
13. Шульга М.В. Особливості правового регулювання повернення до господарського обігу радіоактивно забруднених земель. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 304–309. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/69.pdf (дата звернення 14.08.2024).
14. Офіційний сайт Державного агентства України з управління зоною відчуження. URL: <https://dazv.gov.ua> (дата звернення 14.08.2024).

Balyuk G.I., Pakholok Yu.P. LEGAL PROBLEMS CAUSING THE ADOPTION OF THE STRATEGY FOR OVERCOMING THE CONSEQUENCES OF THE CHORNOBYL DISASTER AND THE REVIVAL OF THE TERRITORIES EXPERIENCING RADIOACTIVE CONTAMINATION

The article describes the main legal problems that determine the adoption of strategies for overcoming the consequences of the Chornobyl disaster and the revival of territories that have undergone radioactive contamination. In particular, the peculiarities of the radiation situation in the territories that were exposed to radioactive contamination were determined. The legislation, which regulates relations regarding the legal regime of territories and social protection of citizens who were exposed to radiation as a result of the disaster at the Chornobyl nuclear power plant, is analyzed. Peculiarities of legal regulation and principles of territorial zoning have been studied. In the article, the authors state that the accident at the Chornobyl NPP on April 26, 1986 led to large-scale radioactive contamination of the natural environment, over the past almost 40 years, the radiological situation in the territories exposed to radioactive contamination as a result of the Chornobyl disaster has changed, primarily due to natural of the decay processes of the main dose-forming radionuclides, which causes the actual reduction of the area of territories with radiation-hazardous and radioactively contaminated lands, as well as settlements with a population radiation dose of more than 1 mSv. The authors came to conclusions regarding the need to prepare a project and adopt it at the level of the Verkhovna Rada of Ukraine of a new Strategy, which would contain strategic goals and indicators of their achievement, tasks aimed at achieving the set goals, stages of their implementation, as well as expected results. In addition, it was determined that the lack of motivation of local executive bodies and local self-government bodies to further improve the radiological situation and the legal mechanism for returning land to economic circulation unfortunately makes it impossible to return life in these territories to normal conditions according to radiological indicators.

Key words: nuclear legislation, legal regime, radioactively contaminated territories, radiation control, territory zoning, Chornobyl disaster.